

Mistral-klassi dessantaluste müügitehing Prantsuse trükimeedias

Joonas Taras
Oktoober 2010

Sisukord

Sisukord.....	2
Kontekst.....	3
Mõningaid Prantsuse meediaturu tendentse	4
Ülevaade peamistest Prantsuse ajalehtedest	7
Uurimismeetod	11
Mistrali tehingu debati intensiivsus ajas.....	13
Mistrali-tehingu meediakajastuse sisuline analüüs	15
Teemablokkide kontekst – tehingu hinnanguline raamistik.....	17
Kajastus erinevate ajalehtede lõikes.....	19

Joonas Taras on Prantsuse ülikooli Institut d'Études Politiques de Paris – tuntud ka kui Sciences Po – bakalaureuseõppe üliõpilane. 2010. aasta juunist septembrini oli Taras RKK-s tegev internina. Käesolev analüüs on valminud Tarase praktikatööna RKK-s.

Kontekst

Prantsuse peamised ajalehed saab liigitada kaheks. Ilmumissageduse järgi on võimalik lehed esiteks liigitada päeva- ja nädalalehtedeks. Teiseks, geograafilise leviala järgi liigituvad ajalehed üleriigilisteks (toimetus asub reeglina Pariisis) ning kohalikeks ehk piirkondlikeks (leviala ei pea tingimata piirduma ühe administratiivse üksusega), mille toimetus asub asjaomase regiooni keskses linnas. Piirkondlikes lehtedes keskendutakse mõistagi eelkõige vastavat regiooni puudutavale problemaatikale, kuid olulisimate piirkondlike lehtede lugejaskond ületab isegi peamiste üleriigiliste päeva- ja õhtulehtede vastavaid näitajaid.

Saamaks terviklikku pilti Prantsusmaa päevapoliitilisest debatist tuleks vaadelda kõiki nelja tasandit – päevalehti ja nädalalehti ning üleriigilise ja piirkondliku leviga väljaandeid. Kõigil neil tasandil eksisteerivad nimelt väljaanded, millel on oluline roll ühiskondliku diskussiooni tekitamisel ja kujundamisel ning mis on võimelised mõjutama laiemat avalikku arvamust ning omavad seetõttu antud uurimistöo valguses ka potentsiaalset mõju Mistrali-tehingu kajastamise dünaamikale.

Sellisteks mõjuvõimsateks lehtedeks võib pidada:

- nelja peamist üleriigilist ajalehte: Le Figaro, Le Monde, Libération ja Les Echos (peamine majandusleht, võrdleb ennast Financial Timesiga)
- kolme nädalalehte: L'Express, Le Nouvel Observateur ja Le Point
- suurimat piirkondliku leviga ajalehte (mis on ühtlasi ka suurima tiraažiga prantsuskeelne ajaleht maailmas) Ouest-France.¹

Nende ajalehtede mõju jõud tuleneb nii trükiarvust kui ka sisu kvaliteedist – asjaolust, et mainitud ajalehtedes töötavad ja võtavad sõna tunnustatuimad ja hästiinformeeritud ajakirjanikud ning arvamusiidrid. Just see viimane on taganud nendele lehtedele kõrge rahvusvahelise reputatsiooni (Ouest-France'ile, tõsi küll, vähemal määral), mistõttu soovides kajastada Prantsusmaa arenguid, avaliku diskussiooni iseärasusi ja domineerivaid käsitlusviise viitab välismedia reeglina just eespool mainitud väljaannetele.

Kuigi nädalalehed on Prantsusmaal loetavamad kui näiteks üleriigilised päevalehed, siis antud uurimistöo keskendub vaid viimastele, kuna eespool nimetatud päevalehtedes ilmuni käsitlemist võib pidada piisavaks, andmaks edasi Prantsuse-Vene võimaliku laevatehingu levinumaid käsitlusviise Prantsuse trükimeedias. Lisaks lubab üleriigilistele päevalehtedele

¹ Nimekirja koostamisel on konsulteeritud Prantsuse ülikooli Institut d'Études Politiques de Paris – tuntud ka kui Sciences Po – politoloogია õppejõudude Olivier Ruchet ja Gilles Lepesant'iga, kes tunnevad kohalike poliitikasündmusi analüüsivate ekspertidena taustu määratlemaks kõige olulisemad ja suuremat mõju jõudu (nii otsustajate kui kodanike tasandil) omavad Prantsuse ajalehed. Eespool nimetatud neli üleriigilist ja üks regionaalne ehk kohalik leht valiti uurimistöo objektiks nende soovitude järgi lähtudes eeldusest, mille kohaselt tiraaž või mõni muu "objektiivne kategooria" ei pruugi olla kooskõlas lehe tegeliku mõju jõuga ja tähtsusega.

keskendumine täpsemini edasi anda Prantsuse ühiskondliku debati dünaamikat antud küsimuses ning eristada erinevaid seisukohavõtjaid ja huvigruppe.

Ühe erandina tuleks siiski käsitleda Lääne-Prantsusmaa piirkondlikku ajalehte Ovest-France. Esiteks on tegemist kõige olulisema regionaalse ajalehega, mis omab mõju ka silmas pidades laiemat Prantsuse avalikkust. Teiseks asub Mistral-klassi aluseid valmistav tehas Lääne-Prantsusmaal Saint-Nazaire'is ja seetõttu on alust arvata, et antud teemat kajastatakse seal teise nurga alt ning fokuseeritumalt. Selline lehtede valik (Le Figaro, Le Monde, Libération, Les Echos ja Ovest-France) lubab panna kokku Mistrali-tehingu meediakajastuse mosaigi viisil, mis oleks piisavalt esinduslik ja üldistusvõimeline andmaks edasi peamisi Prantsuse avalikus diskussioonis käibivaid mõttemalle ning kajastamisviise.

Mõningaid Prantsuse meediaturu tendentse

Esiteks pole prantslased traditsiooniliselt suurte üleriigiliste ajalehtede lugejaid, eelistades pigem regionaalseid lehti², aga veelgi enam erialast ajakirjandust.³ Populaarseima üleriigilise levikuga päevalehe Le Figaro tiraažiks oli 2009. aastal 314 947 eksemplari, mida pole Prantsusmaa üle 65 miljoni elaniku küündivat rahvaarvu silmas pidades kuigi palju.⁴ Väga paljudes maapiirkondades ja väikese või keskmise suurusega linnades eksisteerib tugev kohalike lehtede lugemise traditsioon ning piirkondlike lehtede tiraažid ületavad tihti riiklike omi (vt. tabel 1). Piirkondlike ajalehtede *Ovest-France*'i ja *Télégramme de Brest*'i lugejaskonna suurenemine viimase kümnendi jooksul on väheseid sellelaadseid edulugusid ajalehetööstuses, suured üleriigilised päevalehed reeglina kaotavad lugejaskonda. Enim müüdud regionaalse päevalehe Ovest-France tiraažiks oli eelmisel aastal 762 213 ning ka teiste peamiste piirkondlike lehtede trükiarvud ületasid tavaliselt üleriigiliste lehtede näitajaid (vt. tabel 1).⁵

Teiseks elab Prantsuse ajalehetööstus hetkel üle raskeid aegu. Tegelikult on tasuliste ajalehtede arv ja trükinumbrid langustrendi näidanud juba alates Teisest maailmasõjast. Kui tasuliste üleriigiliste üldist informatsiooni pakkuvate päevalehtede arv fikseerus 1996. aastal kümne peale (1946. aastal 28 ja 1950. aastal 16)⁶, siis viimase kümnendi jooksul on nende väljaannete (ka prestiižika Le Monde'i) tiraažid reeglina kõvasti langenud. Tiraažide vähenemine käib käsikäes majanduslike probleemide kuhjumisega. Just viimastel aastatel on majanduslikud probleemid akumuleerunud sellisel määral, et peamised riiklikud ajalehed on ilmumiseks vajanud riigipoolset toetust. Eelmisel aastal maksis valitsus kokku 600 miljonit eurot subsidiidume üleriigilistele ajalehetele parandamaks olukorda ajalehetööstuses.⁷

Lisaks on trükimeedia kaotanud väga suure turuosa televisioonile (see trend jätkub), mida võib ka Prantsusmaal pidada tavakodaniku peamiseks informatsioonikanaliks, teisalt eelistavad

² <http://www.universalis.fr/encyclopedie/presse-economie-de-la-presse-ecrite-francaise>, 10.06.10

³ <http://www.universalis.fr/encyclopedie/presse-economie-de-la-presse-ecrite-francaise/>, 10.06.10

⁴ 1. jaanuari 2010 seisuga elab Prantsusmaal 65 447 374 inimest INSEE, Prantsusmaa Valitsus "Bilan démographique 2009" järgi. http://www.insee.fr/fr/themes/document.asp?ref_id=ip1276#inter1, 10.06.10

⁵ Allikas: OJD (Prantsuse ametlik pressistatistika amet)

http://observatoire.ojd.com/files/datas/obs20/pdf/GP_full.pdf, 10.06.10

⁶ <http://www.universalis.fr/encyclopedie/presse-economie-de-la-presse-ecrite-francaise/>, 10.06.10

⁷ <http://www.ft.com/cms/s/0/c1dfbdce-703a-11df-8698-00144feabdc0.html>, 10.06.10

lugejad üha enam ajalehtede internetiversioone või ka ainult internetikeskkonnas tegutsevaid uudisteportaale (neist kaks tuntumat on Mediapart ja Rue89). Lisaks tihendavad konkurentsialates 2000ndatest hoogsalt ilmuma hakanud – see puudutab eelkõige suurlinnu – tasuta päevalehed (*Métro*, *20 Minutes*, *Direct Soir*).

Kolmandaks on tugevalt nõrgenenud oma poliitilised eelistused selgelt määratlenud ajakirjandus.⁸ See suundumus kinnistus 1980ndatel ja 1990ndatel, kui meediamaastikult kadusid paljud poliitiliselt orienteeritud ajalehed, nagu vasakpoolse suunitlusega *Le Matin de Paris* ja parempoolse suunitlusega *Le Quotidien de Paris*. Tänaseks on paljud poliitiliselt määratletud ajakirjandust esindavad väljaanded marginaliseerunud – näiteks Prantsuse kommunistliku parteiga lähedasi sidemeid omav vasakpoolne L'Humanité on alates 1980ndatest kaotanud poole oma lugejaskonnast. Sama trend on nähtav ka parempoolsete või paremäärmuslike ajalehtede puhul (näit. *Présent*).

Neljandaks on sarnaselt ülejäänud maailmale ka Prantsusmaal pikemad ja informatiivsemad ajakirjandustekstid üha enam taandunud lühemate, lihtsamate ja meelelahutuslikumate artiklite ees. Seda suundumust ilmestab hästi tasuta jagatavate ajalehtede (ehk lihtsamini mõistetava ja kergema sisuga väljaannete) võidukäik.

⁸

<http://www.universalis.fr/encyclopedie/presse-economie-de-la-presse-ecrite-francaise/>, 10.06.10

Suurimate tiraažidega päevalehed 2009. aastal

Nimi	Trükiarv
Ouest-France (PK)	762 213
Le Figaro (ÜR)	314 947
Le Parisien (PK)	304 971
L`Equipe Edition Generale (ÜR)	303 305
Sud Ouest (PK)	297 991
Le Monde (ÜR)	288 049
La Voix du Nord (PK)	274 088
Le Dauphine Libere (PK)	235 129
Le Progrès – La Tribune/Le Progres (PK)	208 950
Le Télégramme (PK)	202 393

PK – piirkondlik ajaleht; ÜR – üleriigiline päevaleht

Tabel 1. Allikas: OJD, *Association pour le contrôle de la diffusion des medias*, 2010

Ülevaade peamistest Prantsuse ajalehtedest

Alljärgnevalt ülevaade neljast olulisimast üleriigilisest ajalehest Le Figaro, Le Monde, Libération ja Les Echos ning kõige mõjukamast regionaalsest lehest Ouest-France, millest pärinevad uurimustöös kasutatavad Prantsuse-Vene Mistrali-tehingut käsitlevad artiklid. Antud informatsioon on oluline mõistmaks, miks võis vastavas lehes ilmuda just sellise sisu või seisukohaga artikkel ning mis raamistikus vastava lehe ajakirjanikud ja kaastöötajad tegutsevad.

Le Figaro on Prantsusmaa olulisim paremtsentriline üleriigiline ajaleht ning ühtlasi suurim Prantsuse üleriigilise leviga leht. Tulenevalt maailmavaatest võetakse reeglina juhtkirjades liberaalmajandust, „õhemat riiki“ ja paremkonservatismile omaseid väärtusi pooldav seisukoht. Pole ka harvad korrad, kus juhtkirjades toetatakse otseselt UMPd.⁹ Tegu on pika ajaloo ja väljaandega, mille esimene number ilmus juba aastal 1826 (vanim seniajani ilmuv Prantsuse päevaleht). Juunis 2008 möödus Le Figaro internetiversioon lugejate arvu poolest esmakordselt Le Monde'i omast, tõustes kõige olulisemaks üldist informatsiooni pakkuvaks internetileheküljeks Prantsusmaal.¹⁰

Le Figaro teatav UMP-meelsus on prantslastele hästi teada ning väljaannet on seetõttu tihti kritiseeritud – eelkõige vasakpoolsete poolt – kui UMP hääletoru. Selliseid süüdistusi toidab kaudselt ka lehe omanikering.. Aastal 2006 sai Prantsuse meediakontserni Socpresse – mille koosseisu kuulub ka Le Figaro – ainuomanikuks „Groupe industriel Marcel Dassault“ (GIM Dassault).¹¹ Nimetatud suurkorporatsioon kuulub Daussault' de perele ning selle presidendiks on UMP ridadesse kuuluv äriees-poliitik Serge Dassault. Tegu on UMP poliitikuga, kes on Corbeil-Essonnes'i linnapea ning esindab Senatis ehk Prantsuse parlamendi ülemkojas Essonnes'i departemangu (olles üks viiest Essonne'i senaatorist kuni aastani 2011).¹² Tema poeg Olivier Dassault on UMP saadik Rahvusassamblees (Prantsuse parlamendi alamkoda) ning ühtlasi üks Socpresse'i tegevjuhte.

Serge Dassault on silmapaistev ärimagnaat, kes asetub ajakirja Forbes 2010. a. maailma rikkaimate isikute edetabelis 89. kohale ning on sama ajakirja Prantsusmaa rikkaimate edetabelis neljandal kohal. Tal on ärihuvisid paljudes erinevates majandussektorites, kuid Mistrali-tehingu kontekstis võiks esile tuua, et talle kuulub ka lennunduskontsern Dassault Aviation, mis on üks juhtivaid lahingulennukite tootjaid maailmas (näit. hävituslennukid Mirage ja Rafale) – sellest tulenevalt on Serge Dassault'l tihedad kontaktid kaitsetööstuse ringkondadega.

⁹ Union pour un Mouvement Populaire – paremtsentriline partei ning ühtlasi suurim partei Prantsusmaal (228 740 liiget, Le Figaro 29 oktoobri 2009 järgi), mille asutas 2002. aastal Jacques Chirac. Hetkel on parteil absoluutne enamus Rahvusassamblees (Prantsuse parlamendi „alamkojas“) ja ülekaal Senatis („ülemkojas“). MP kandidaat Nicolas Sarkozy valiti Prantsusmaa presidendiks aastal 2007 ning hetkel on võimul UMP poolt juhitud valitsus, eesotsas peaminister Francois Filloniga.

¹⁰ Nielsen Médiamétrie/NetRatings uuringufirma küsitluse järgi, <http://www.lefigaro.fr/medias/2008/07/16/04002-20080716ARTFIG00019-lefigarofr-premier-site-d-information-generaliste-.php>, konsulteeritud 04/06/2010

¹¹ Kuni septembrini 2006 omas GIM Dassault 87% Socpresse aktsiatest (mille nad olid kõik ostnud aastal 2004) ning ülejäänud 13% kuulusid Aude Ruettard'ile, kuid peale aktsiate ostmist Aude Ruettard'ilt sai GIM Dassault Socpresse ainuomanikuks.

¹² Essonne on departamang Pariisist lõunas, Ile-de-France regioonis, mis on täielikult integreeritud Pariisi aglomeratsiooni.

Le Figaro ametlikuks toimetuspoliitikaks on ajakirjanduslik sõltumatus, mille eest vastutavad peatoimetaja ning ajakirjanikud – nagu deklareerib ajaleht oma internetikoduleheküljel.¹³

Alates 2010. aasta veebruarist ilmub ühes Le Figaroga igal kolmandal kolmapäeval Venemaal tutvustav eriväljaanne La Russie d’Aujourd’hui, mis on tasuta kättesaadav ka internetis Le Figaro kodulehel. Seda lisalehte „toimetab ja annab välja Rossiyskaya Gazeta, kes võtab täieliku vastutuse sisu eest“ ning seda „antakse välja koostöös The Daily Telegraphi, The Washington Posti ja teiste suurte rahvusvaheliste päevalehtedega“ (nagu seisab igal La Russie d’Aujourd’hui esikaanel ja internetiversioonis).¹⁴ Üldiselt on selle lisalehe sisu Venemaal tutvustava iseloomuga – turistide tähelepanu köitmiseks ilmuvad tihti positiivsed lood erinevatest Venemaa vaatamisväärsustest –, laiemalt üritataksegi luua Venemaast positiivset kuvandit ning tuua Venemaa prantslastele „lähemale“. Sellel lisalehel on ka oma arvamuskülge, kuid tugevaid kriitikanooli tänase Venemaa juhtkonna suunal sealt põhimõtteliselt ei leia.

Kokkuvõtvalt võib siiski öelda, et Venemaaga seonduvate teemade kajastamine Le Figaro enese külgedel on tavaliselt pigem objektiivne. Kuid samas avaldatakse ka märkimisväärsel hulgal tänase Venemaa mõistmisele või isegi õigustamisele pretendeerivaid arvamuskülgid ja juhtkirju, mille puhul Prantsuse-Vene suhteid analüüsides ei keskenduta näiteks inimõiguste või õigusriigi temaatikale, vaid räägitakse majanduskoostöö ja “privilegeeritud partnerluse” eelistest.

Le Monde’i peetakse tavaliselt „Prantsusmaa kõige prestiižikamaks“, „auväärsemaks“ ning „Prantsuse eliidi kõige eelistatumaks“ ajaleheks (neid tiitleid omistab lehele reeglina just välispress).¹⁵ Lehe identiteedi nurgakiviks on olnud sõltumatus alates väljaande asutamisest 1944. aastal.¹⁶ Sellest ajast peale on lehte iseloomustanud „sõltumatus riigiparadist ja eratoetustest“¹⁷ ning „iseseisev (sõltumatu) juhtkiri“.¹⁸ Le Monde’i teistest suurtest Prantsuse päevalehtedest eristavaks tunnuseks on asjaolu, et ajalehe aktsiakapitali enamust on kogu tema ajaloo vältel kontrollinud lehe oma töötajad.¹⁹ Antud olukorra tõttu on Le Monde haruldane ajaleht kogu maailma peavoolu ajalehetööstuses, kuna kontroll aktsiakapitali enamuse üle annab lehe töötajatele ka veto toimetuspoliitika ning peatoimetaja valiku küsimustes.²⁰ Selline lehe toimetajaveeru sõltumatus läheb kõvasti kaugemale teiste suurte lehtede praktikast.

Hetkel võib ajalehte iseloomustada vasaktsentristlikuna, kuigi „Le Monde üritab tihti just analüüsida ning vältida poolte valikut aitamaks lugejatel endil otsustada“.²¹ Erinevalt paljudest teistest suurtest Prantsuse päevalehtedest ilmub Le Monde’is sagedamini inimõigustele,

¹³ www.lefigaro.fr, vaadatud 04.06.2010

¹⁴ <http://www.lefigaro.fr/publireddactionnel/laussiedaujourdhui/>, 04.06.2010

¹⁵ <http://www.ft.com/cms/s/0/8913537c-73c1-11df-bc73-00144feabdc0.html>, 10.06.10

¹⁶ Le Monde asutati kindral Charles de Gaulle korraldusel. <http://www.ft.com/cms/s/0/c1dfbdce-703a-11df-8698-00144feabdc0.html>, 10.06.10

¹⁷ <http://www.ft.com/cms/s/0/8913537c-73c1-11df-bc73-00144feabdc0.html>, 10.06.10

¹⁸ <http://www.ft.com/cms/s/0/8913537c-73c1-11df-bc73-00144feabdc0.html>, 10.06.10

¹⁹ Le Monde’i on viimastel aastatel kummitanud tõsised majandusraskused ning 10.06.2010 seisuga on lehel kogunenud 100 miljoni euro suurune võlg (probleemides vaevleva Prantsuse ajaleheturu laiemas kontekstis pole see ainuke selline ajaleht). Lisakapitali väljaspool lehe töötajaskonda pärinevate investorite kaasamine oleks väga olulise märgilise tähendusega, sümbooliseerides 60-aastase perioodi lõppu, mille vältel lehte on kontrollinud tema oma töötajaskond. <http://www.ft.com/cms/s/0/c1dfbdce-703a-11df-8698-00144feabdc0.html>, 10.06.10

²⁰ <http://www.ft.com/cms/s/0/c1dfbdce-703a-11df-8698-00144feabdc0.html>, 10.06.10

²¹ Meediaajaloolane Patrick Eveno, <http://www.20minutes.fr/article/320951/Media-Sarkozy-Zapatero-Comment-Liberation-confirme-son-statut-de-journal-d-opposition.php>, vaadatud 22.06.10

moraaliküsimustele ning (sotsiaalsele) õiglusele tähelepanu juhtivaid juhtkirju ning arvamusküsimusi, seda ka rahvusvaheliste suhete kontekstis. Mistrali-tehingu kontekstis peaks silmas pidama ka raamistikku, millest lähtuvalt Le Monde tõlgendab Prantsuse välispoliitikat ning rahvusvahelisel areenil toimuvaid arenguid. Nimelt pooldab leht sügavamalt Euroopa integratsiooni ning tihti pooldatakse just n-ö väärtuspõhisele välispoliitikale omast loogikat.

Le Monde'i peetakse enamasti ka Prantsuse suurtest üleriigilistest päevalehtedest kõige põhjalikumaks ja analüütilisemaks. Sellega vastandub Le Monde teataval määral laiematele tendentsidele trükimeedias, kus eelistatakse pigem informatiivsemaid ja lühemaid kirjutisi. See on ka Le Monde'i rahvusvahelise prestiiži peamiseks nurgakiviks.

Libération on 1973. aastal Jean-Paul Sartre'i egiidi all tugevalt vasakpoolsena (arvestades Sartre'i ja seetõttu ka lehe kunagist positiivset suhtumist kommunismi) asutatud leht, mis alates 1980ndatest on liikunud sotsiaaldemokraatliku maailmavaate suunas ning mille juhtkirjapoliitikat võib täna iseloomustada kui vasaktsentristlikku. Tegu on „vasakpoolse ajalehega, mis ise ennast sellisena ka defineerib“, aga „kindlasti [on tegu] mitte vasakäärmusliku, vaid sotsiaaldemokraatliku lehega.“²² Libération on hetkel ainuke seda nišši täitev üleriigiline päevaleht Prantsuse meediamaastikul.²³

Kuigi Libération on tuntud kriitilise hoiakuga president Nicolas Sarkozy ja laiemalt paljude UMP ideede osas, pole praeguse peatoimetaja Laurent Joffrini sõnutsi tegemist pideva Sarkozy-vastasusega: „Kiidame tema teod heaks, kui need tunduvad õiglased – kui ei, siis jätkame verbaalset võitlust.“²⁴ Tõepoolest, näiteks Sarkozy tegevus Gruusia sõja ajal, aga ka esimesed vastused majanduskriisile, pälvisid lehes positiivseid kommentaare. Tulenevalt lehe tiraaži langusest (aastatel 2001 kuni 2005 20% ulatuses; aastal 2009 oli lehe aastane tiraaž vaid 117 240) vajab leht alates 2000ndatest üha tõsisemalt refinantseerimist.²⁵ 2005. aastal saigi lehe peamiseks aktsionäriks (omandades 38,87% lehe aktsiapakist) suurettevõtja Edouard de Rothschild, Prantsuse üks jõukamaid ärimehi ning Sarkozy sõber.²⁶ Leht on endiselt säilitanud vasaktsentristliku identiteedi, olles samas siiski muutunud üha mõõdukamaks ja selgelt ELi pooldavaks (Euroopa Liidu konstitutsiooni toetamine 2005. aastal võõrandas erinevate hinnangute kohaselt teatava osa lehe vasakpoolsemast lugejaskonnast).

Les Echos on valitud kaheksast ajalehest ainuke majandusväljaanne (mis käsitleb ka poliitika uudiseid). Les Echos on liberaalset vabaturumajandust pooldav leht. Les Echos ja teine suur majandusleht La Tribune on Prantsusmaa kaks kõige olulisemat prantsuskeelset finantslehte.²⁷ Kui neid kahte majandusvaldkonna lehte omavahel kõrvutada, siis Les Echos'd

²² Meediaajaloolane Patrick Eveno, <http://www.20minutes.fr/article/320951/Media-Sarkozy-Zapatero-Comment-Liberation-confirme-son-statut-de-journal-d-opposition.php>, 22.06.10

²³ Patrick Eveno, <http://www.20minutes.fr/article/320951/Media-Sarkozy-Zapatero-Comment-Liberation-confirme-son-statut-de-journal-d-opposition.php>, 22.06.10

²⁴ Laurent Joffrin, kes on Libérationi peatoimetaja, avaldas 20.04.2009 ajalehes juhtkirja pealkirjaga „Tõde“ <http://www.liberation.fr/politiques/0101562913-verite>, 22.06.10

²⁵ Allikas: OJD, *Association pour le contrôle de la diffusion des medias*, 2010

²⁶ Anne Michel, «Édouard, un Rothschild atypique mais intraitable», *Le Monde*, 15.06.2006

²⁷ <http://www.ft.com/cms/s/0/8ff072b8-22b8-11dc-ac53-000b5df10621.html>, vaadatud 28.06.10

peetakse La Tribune'ist siiski mõjukamaks, n-ö „Prantsuse esimajandusleheks“.^{28 29} Ka Les Echos' tiraaž (127 361) ületas 2009. aastal märgatavalt La Tribune'i oma (73 338).³⁰

Kuni 2007. aastani kuulus leht Suurbritannia korporatsioonile Pearson (kellele kuulub ka näiteks Financial Times, tihti peetaksegi Les Echos'd viimase Prantsuse vasteks), kuid seejärel ostis väljaande luksusbrändide tootmisele keskendunud Prantsuse ettevõtte Moët Hennessy - Louis Vuitton (LVMH). LVMH omanik on Prantsusmaa rikkaim mees Bernard Arnault, kellele kuulub kas täielikult või osaliselt mõistagi veel rida teisigi ettevõtteid.³¹ Selline olukord kätkeb endas mõistagi potentsiaalset huvide konflikti omanikuga seotud ettevõtete – eeskätt LVMH – tegevuse kajastamisel ning asjaomasele ohule on tähelepanu juhtinud ka Prantsusmaa ajakirjanike liit (SDJ).³²

Ouest-France on Lääne-Prantsusmaa piirkondlik päevaleht, mis on ühtlasi ka maailma suurima auditooriumiga prantsuskeelne ajaleht – väljaande tiraažiks oli viimastel andmetel 762 213.³³ Paremas vasak spektril liigitub leht paremkonservatiivseks, pooldades kristlik-demokraatlikke väärtusi ning maailmavaadet. Ajalehe identiteedi oluliseks osaks on olnud tugev eurointegratsiooni toetav positsioon. Ajaleht on kõige kõrgemini hinnatud piirkondlik väljaanne Prantsusmaal, milles ilmuvaid artikleid peetakse oluliseks ka laiemate üldriiklike diskussioonide kontekstis.³⁴

Mistrali-tehingu kontekstis on oluline asjaolu, et vastava klassi aluseid tootev tehas asub just Saint-Nazaire'is, Lääne-Prantsusmaal. Antud tehas tähendab kohalikele arvestatavat töökohtade loojat ning on kogu regiooni majanduslikku õitsengut silmas pidades ka laiemalt oluline. Võttes arvesse lehe tiraaži suurust ja potentsiaalset mõju valijaskonnale, seega ka otsustajatele, peab Ouest-France'i pidama oluliseks osaks Mistrali meediakajastuse mosaiigist.

²⁸ Sciences Po politoloogia professori Olivier Ruchet hinnang

²⁹ <http://www.rue89.com/confidentiels/2010/02/11/tensions-aux-echos-sur-des-articles-concernant-bernard-arnault-137958>, 28.06.10

³⁰ http://www.presseedition.fr/front/en_2010_la_tribune_ameliore_sa_diffusion_P_AA_R_0_A_5573_.html, 28.06.10

³¹ Forbes'i rikkimate edetabel 2010 järgi on Bernard Arnault kõige rikkam inimene Euroopas ning seitsmes maailmas. Allikas: <http://www.lavieimmo.com/insolite/plus-de-milliardaires-selon-forbes-6247.html>, 28.06.10

³² <http://www.rue89.com/2008/05/06/bernard-arnault-nomme-son-fils-au-comite-editorial-des-echos>, 28.06.10

³³ Allikas: OJD, Association pour le contrôle de la diffusion des medias, 2010

³⁴ Sciences Po politoloogia professori Olivier Ruchet hinnang

Uurimismeetod

Eespool nimetatud viiest ajalehest artiklite leidmiseks kasutati akadeemilist pressiaartiklite otsingumootorit Factiva. Analüüsivad artiklid on märksõnade „Mistral + Venemaa“ või „BPC + Venemaa“³⁵ otsingutulemused. See tähendab, et artiklis peavad esinema vähemalt korra kas esimese või teise märksõnapaari mõlemad sõnad.

Leitud 78 artiklit pärinevad ajavahemikust 16. september 2009 kuni 1. juuni 2010, s. t. ajavahemikust, mil Mistrali-tehingu teema oli Prantsuse meedias vähemal või suuremal määral üleval.

Leitud artiklitest, uudis- ja arvamusaladest, ilmusid

22 Le Monde'is
19 Ouest-France'is
16 Le Figaros
13 Les Echos's
8 Libérationis.

Analüüsist jäeti välja otsingutulemustena antud vähem kui 200-sõnalised artiklid, mida kokku oli 11 (5 Ouest-France'is, 3 Le Figaros, 2 Les Echos's ja 1 Libérationis). Tulenevalt lühidusest oli tegu pigem puhtinformatiivsete uudisnupukestega, mille põhjal oleks ennatlik teha suuremaid järeldusi Mistrali-tehingu tõlgendamisviiside kohta.

Samuti jäeti välja 8 artiklit (3 LMist, 2 OFist, 1 LFist, 1 LIBist ja 1 LEst), mis puudutasid Mistrali tehingut vaid paarikümne sõnaga ehk siis väga põgusalt muudel teemadel kirjutatud artiklite kontekstis (nt. Prantsuse kohalikud valimised). Samas kaasati otsingutulemustena sõelale jäänud artiklitest Prantsuse-Vene poliitilisi või majandussuhteid laiemalt käsitlevad kirjutised, kus Mistrali-problemaatikale oli pühendatud vähemalt 200-sõnaline tekstiosa.

Kokku jäi uurimiseks 59 artiklit.

Antud uurimistöö annab kvantitatiivanalüüsile omaselt ülevaate, mil määral ühes või teises lehes – ning kokkuvõtvalt kõikides lehtedes – ilmunud artiklid/arvamused puudutasid erinevaid Prantsuse-Vene Mistrali-tehinguga otsesemalt või kaudsemalt seotud küsimusi. See on oluline seetõttu, et mõnes Mistrali-tehingut kajastavas artiklis võib möödavaatamine näiteks Gruusia sõjast või Venemaa poliitikast oma „lähivälismaal“ mõjutada kogu tehingu võimalike järelmiste mõistmist.

Mistrali-tehingut kajastavate artiklite liigitamine teemablokkideks lubab omakorda paremini mõista, millistes kategooriates kogu võimalikku laevamüüki lugejatele serveeriti. Utreerides võib öelda, et kui lugejatele kirjutati Mistrali-tehingu valguses peaaesjalikult ainult töökohtadest ja majanduslikest aspektidest, jättes mainimata mõned teised olulised märksõnad, siis võib lugejaskonnale tõenäoliselt jääda mulje, justkui kätkeks laevamüük eneses järelmitena vaid töökohtadega ja rahaga seotud küsimusi ning mitte sedavõrd geopoliitilisi tagajärgi.

³⁵ Bâtiments de projection et de commandement - Mistral-klassi väesirde ja juhtimislava ametlik tüübinimetuse, http://www.icds.ee/index.php?id=73&tx_ttnews%5Btt_news%5D=668&tx_ttnews%5BbackPid%5D=223&chash=e91b8ba47a, 28.06.10

Teemablokkide jaotuseks kujunes:**1) Sisepoliitiline dimensioon**

- a) Töökohad laevaehituses (Saint-Nazaire'is)
- b) Prantsuse kaitsetööstuse (France STXi) vajadus tellimuste järele ning tehinguga seonduv võimalik majanduslik tulu
- c) Prantsusmaa sisepoliitilised erimeelsused tehingu osas
- d) Retoorika konkurentsist Hispaania ja Hollandi sarnaste alustega

2) Prantsuse-Vene suhted ja Venemaa kaasamine

- a) Prantsuse-Vene „strateegiline partnerlus“
- b) Prantsuse-Vene majandussuhete olulisus
- c) Venemaa Euroopasse kaasamise vajadus

3) Venemaa naabrite seisukohad ja naabrite haavatavus

- a) Venemaa idanaabrite julgeolekumured
- b) Gruusia sõda
- c) Mistrali positiivne mõju Venemaa sõjalisele ründevõimsusele

4) NATO ja Venemaa kaitsetööstus

- a) Esimene ulatuslik kaitsetehnoloogiline tehing NATO liikmesriigi ja Venemaa vahel
- b) Müüdavate aluste arv, müügitehinguga seonduv võimalik tehnoloogiasiore Venemaale ning Mistralite ehitamisega (Prantsusmaal või Venemaal) seonduvad küsimused
- c) Vene kaitsetööstuse tehnoloogiline mahajäämus ning vajadus Venemaa tehnoloogiliseks moderniseerumiseks

5) Ebademokraatlik ja ettearvamatu Venemaa

- a) Venemaa kalduvus peremehetsevale ja ettearvamatule käitumisele
- d) Venemaa puudulik õigusriik
- c) Probleemid inimõigustega

Samas üritab antud uurimus rakendada ka kvalitatiivset analüüsi ning vaadelda, millises valguses ja mis nurga alt eespool nimetatud aspekte käsitleti. Millistele eespool mainitud aspektidele konkreetsetes väljaannetes keskenduti ning mis mulje antud tehingust seeläbi jäeti? Millistele argumentidele toetusid juhtkirjad tehingut kas toetades või seda kritiseerides? Ning üldistades – millised olid Prantsuse peamiste ajalehtede domineerivad rõhuasetused ja tõlgendusviisid Mistrali-tehingut käsitlevates artiklites?

Mistrali-tehingu debati intensiivsus ajas

Venelaste huvi Prantsuse päritolu Mistrali vastu äratas avalikkuse tähelepanu juba 2009. aasta kevadel. Arvatavasti oli Mistrali juhtum osa Vene ametnike ja Prantsuse kaitsetööstusringkondade omavahelisest kontaktide loomisest ja sealt alanud tihedamast lävimisest 2008. aastal.³⁶ Tõsisemaks läks aga meediadiskussioon Mistrali(te) potentsiaalse müügi kohta Venemaale 2009. a. kesksügisel. Esimese tõuke selleks andis Prantsuse välisministri Bernard Kouchneri ja kaitseministri Hervé Morini Moskva-visit 1. oktoobril 2009, mil venelased olla oma Prantsuse kolleegidele kinnitanud Mistrali ostusoovi.³⁷ Mistrali-teemalist debatti meedias elavdas veel 23. novembril 2009 Sankt-Peterburgi külastanud ja mõneks ajaks Neeva jõe kalda ääres sildunud Prantsuse mereväele kuuluv sama klassi alus.

Teema tõusetus jõuliselt ka 26.-27. novembril 2009 toimunud Vene delegatsiooni Pariisi-visitidi kajastuste kontekstis. Seoses visitidiga ilmus sõjalaevade võimalikust müügist arvukalt artikleid. Delegatsiooni juhtis Vene peaminister Vladimir Putin ning selle koosseisus oli palju mõjukaid Vene ärimehi. Ametlikult oli Putin Pariisis osalemaks Prantsuse-Vene valitsustevahelisel seminaril; visitidi arvatav tegelik eesmärk oli luua kontakte, sondeerida pinda ja sõlmida eelkõiguleppeid erinevate äritehingute tarvis – eesotsas Mistraliga.^{38 39} Debatt tekkis just nimelt meedias, sest nagu hindab ka Prantsuse poliitanalüütik Denis Fainsilber oma 30. novembril ilmunud artiklis, siis poliitilist arutelu Prantsusmaal antud teemal selleks ajaks veel tekkinud ei olnud.⁴⁰

Mistrali-diskussioon meedias vaibus detsembris-jaanuaris (ajavahemiku kohta 2. detsembrist 25. jaanuarini leidis otsingumootor vaid 2 vastet, mis mõlemad olid alla kahesaja-sõnalised uudisnupud).

Uue tõuke paistis andvat 25. jaanuaril 2010 Quai d'Orsay's, Prantsuse välisministeeriumis, Vene-Prantsuse aasta (*année croisée* – „ristuv aasta“) ametlik avamine, mille keskmes kahe riigi majanduslik ja kultuuriline koostöö, nagu raporteeris Le Monde.⁴¹ Samas käsitleti siis Mistrali-tehingut Prantsuse-Vene suhteid ja majanduslikku koostööd laiemalt vaatlevates artiklites ning otseselt laevatehingu problemaatikale keskenduvaid artikleid ei ilmunud. Antud teema kerkis natuke tõsisemalt esile veel vahetult pärast Prantsuse kaitseministeeriumi relvastuse peavalitsuse (*Direction Générale de l'Armement*) ametlikku kinnitust 8. veebruaril, et Venemaa soovib osta neli Mistral-klassi alust. Samuti käsitleti Mistrali-tehingut möödaminnes ka sama asutuse poolt väljastatud 2009. aasta Prantsuse relvaekspordi tulemuste valguses, kus antud tehingut käsitleti potentsiaalse võimalusena suurendamiseks kaitsetööstuse ekspordi.

³⁶ “Paris pèse le pour et le contre de la vente d'un navire militaire à la Russie”, 16 October 2009, Le Monde

³⁷ 01.10.2009 Moskvast toimunud järjekorras kaheksas Prantsuse-Vene kahepoolne kohtumine mõlema riigi välisministrite ja kaitseministrite juhtimisel. Tegu on 2002. aastal alustatud julgeoleku- ja kaitsepoliitilise strateegilise dialoogi traditsiooniga, mille ametlik nimetus on Prantsuse-Vene julgeolekuvalaste küsimuste koostöönookogu. Nii Prantsuse välisminister kui ka kaitseminister kohtusid ka president D. Medvedeviga.

³⁸ Allikas: “Paris veut dialoguer avec Moscou sur les questions politico-militaires”, 27 November 2009, Le Monde

³⁹ Mistrali teematika polnud ametlikus Putini ja Vene delegatsiooni Pariisi visitidi agendas, kuid teema tõstatus delegatsioonidevahelistes vestlustes

⁴⁰ “Des avancées sur d'autres dossiers industriels”, DENIS FAINSLBER, 30 November 2009, Les

Echos

⁴¹ “L'économie et la culture au coeur de l'Année croisée " France-Russie”, 27 January 2010, Le

Monde

Teine suurem avalik diskussioon Mistrali teemal (esimene oli seoses Putini novembrikuise visiidiga) läks lahti seoses Vene presidendi Dmitri Medvedevi kolmepäevase visiidiga Pariisi märtsi algul. Otsustava tõe meediadebatiks andis Sarkozy avaldus 1. märtsi pressikonverentsil (millel osales ka Medvedev), et „eksklusiivsed läbirääkimised“ nelja dessantlaeva Mistral müügiks Venemaale on alanud.⁴² Antud avaldusele järgnes Prantsuse kirjutavas pressis umbes nädala väldanud intensiivse iseloomuga debatt teemal, kas Mistrali-klassi aluste müük Venemaale on põhjendatud või mitte. Arvestades, et arvamused ja uudisartiklid ilmusid enamasti ajalehtede kõige olulisematel lehekülgedel ning et tehingut kommenteeriti ajalehtede juhtkirjades, kus võeti tavaliselt ka hinnanguline seisukoht, võib Mistrali-teemat antud ajavahemikul pidada Prantsuse trükimeedias küllaltki hästi esindatuks. Samas märtsi teisest poolest kuni 1. juunini ilmus väga piiratud koguses vaid üksikuid Mistrali-teematikat puudutavaid artikleid ja sedagi enamasti Vene-Prantsuse suhteid laiemas plaanis kajastavate või analüüsivate artiklite osana, seejuures maikuu lõikes leidis otsingumootor etteantud märksõnade vastena vaid 3 artiklit. Tehingu vähese kajastuse põhjusi antud perioodil võib näha faktis, et avalikkuseni ei jõudnud uut olulist infot tehingu kulgemise kohta. See seik omakorda tulenes kahepoolsete läbirääkimiste suletud iseloomust, kus osapooled tehingu kohta praktiliselt informatsiooni ei jaganud (tõsi, arvatavasti ei lepitud antud ajavahemikul ka milleski väga olulises kokku).

Üldiselt võib Mistrali tehingut pidada üllatuslikult küllaltki intensiivselt kajastatuks. Nii Kouchneri ja Morini Moskva visiidi ajal oktoobri alguses, kuid eelkõige Putini ja Medvedevi juhitud delegatsioonide Pariisi-visitide ajal leidis Mistrali-teema kajastamist nii peamiste ajalehtede uudis- ja arvamuskülgedel kui ka juhtkirjades. Tähelepanu antud teemale aitas peamiselt juhtida laiem debatt Prantsuse-Vene (eri)suhete kohta, mille intensiivistumisele andis omakorda tõe viimasel ajal üha enam tihenev Prantsuse ja Vene poliit- ning äriühingute omavaheline lävimine, Vene äriühingute laienev tegevus Prantsusmaal ning nn Vene aastast tulenev kõrgendatud tähelepanu Venemaa suhtes.

⁴² <http://www.epl.ee/artikkel/492989>, vaadatud 01.07.10

Mistrali-tehingu meediakajastuse sisuline analüüs

Analüüsitud 59st artiklist keskendusid 37 puhtal kujul Prantsuse-Vene Mistrali-tehingule, 9 korral oli tegu Prantsuse-Vene majandussuhteid kajastavate artiklitega ja 13 korral Prantsuse Vene-poliitikat ning kahe riigi vahelist poliitilist-strateegilist koostööd käsitlevate artiklitega, mille raames pikemalt ka laevatehingust räägiti. Puhtakujulisi arvamusaluseid ja juhtkirju oli analüüsitud artiklitest 24.⁴³

Kirjutises mõne konkreetse teemabloki esinemise kriteeriumiks oli nõue, et vähemalt 50 sõnaga arendati ühes ja samas artiklis vähemalt kahte teemablokki kolmest alateemast. Selle kriteeriumi täitmise korral loeti konkreetne teemablokk konkreetsetes artiklis esindatuks.

Teemablokkide kajastatuse loendamine aitab paremini mõista, mis olid need enim levinud raamistikud, läbi mille Prantsuse lugejale Mistrali tehingut näidati – mis lubab omakorda paremini mõista, milliseid assotsiatsioone võib Mistrali-müük Prantsuse lugejais tekitada.

Analüüsitud viie suurima päevalehe Mistrali-tehingut käsitlevates artiklites ja arvamusalused leidis kõige rohkem mainimist **Prantsuse-Vene suhete ja Venemaa kaasamise teemablokk** (47 artiklis). See tähendab, et rääkides Mistrali tehingust, kasutati enim just mõttearendusi teemadel: Prantsuse-Vene (eri)suhted/“strateegilise partnerlus” (vähemalt 50–60 sõnaga – ehk natukenegi tõsisemalt – avati antud teemat 36 artiklis), Prantsuse-Vene majandussuhete roll (vähemalt 50–60 sõnaga kirjutati antud teemast 29 artiklis) ja Venemaa Euroopasse kaasamise vajadus (50–60 sõnaga 25 korral).

Seda tulemust selgitab ühelt poolt asjaolu, et analüüsitavast 59 artiklist vastavalt 13 ja 9 artiklit olidki kahe maa poliitika- ja majandussuhte teemad kirjutised – sellest tulenevalt oli ka suurem tõenäosus, et Prantsuse-Vene suhete ja Venemaa kaasamise teemablokk on teistest rohkem kajastatud. Prantsuse-Vene erisuhte esiletoomine ning rääkimine positiivsest kaasamisest annab konkreetset Mistrali müügiga seonduvalt kindlasti ka aimu sellest, millises raamistikus Venemaaga seonduvat Prantsusmaal üldisemas mõttes käsitletakse.

Selles valguses on oluline tõdeda, et **Venemaa naabrite seisukohtade ja naabrite haavatavuse teemablokk** järgneb suhteliselt suure vahega alles teisena. Vaid 31 korral peatuti ühes ja samas artiklis teemabloki kolmest alateemast vähemalt kahel järgmiselt: Venemaa idanaabrite julgeolekumured (vähemalt umbes 50 sõnaga 29 korral), Gruusia sõda (vähemalt umbes 50 sõnaga 19 korral) ja Mistrali positiivne mõju Venemaa sõjalisele ründevõimsusele (12 korral). Seejuures on oluline välja tuua teatav mahuline (st sõnade arv) vahe esimese ja teise teemabloki alateemade kajastamise vahel: Vene-Prantsuse suhteid

⁴³ Factiva otsingumootor ei võimalda otsingutulemusena leitud artiklite seast eristada juhtkirju kui selliseid. Seega ei saa ka siinkirjutaja edasises analüüsis alati otseselt eristada lehe juhtkirju.

puudutavaid alateemasid “mainiti ära” keskmiselt kaks korda pikemalt (umbes 100 sõnaga) võrreldes Venemaa naabreid puudutava probleemistikuga (keskmiselt 60 sõnaga).

Sellele järgnes väga lähedalt **Prantsuse sise poliitikat** puudutav teemablokk. Neljast alateemast vähemalt kahte kajastati 30 korral järgmiselt: töökohad laevaehituses ehk Saint-Nazaire'is (27 korral), Prantsuse kaitsetööstuse vajadus uute tellimuste järele ja tehingust saadav rahaline tulu (19 korral), Prantsusmaa sise poliitilised erimeelsused tehingu osas (8 korral) ning konkurents Hispaania ja Hollandi alustega (17 korral).

See näitab, et lühiajalisemad küsimused, mis puudutavad töökohti, kaitsetööstuse käekäiku ja rahalist tulu, olid praktiliselt sama palju esindatud kui pikemaajalised ning strateegilisema iseloomuga liitlaste julgeolekut puudutavad küsimused.

Prantsuse **sise poliitilisi erimeelsusi** Mistrali-tehingu osas avati üllatavalt vähestes artiklites (vähemalt 50 sõnaga vaid 8 korral). Seda soosis ühelt poolt Prantsuse erinevate poliitikute vähene dialoog tehingu osas avalikkusega (Quai d'Orsay ja Elysée kommentaaride nappust võib arvatavasti põhjendada nende sooviga omavahelisi erimeelsusi mitte paljastada), teisalt teadmine, et nii ehk nii lasub lõplik otsustusõigus Sarkozyl, mistõttu tema arvamust peeti prioriteetseks. Huvitaval kombel aga toodi tihti (17 korral) esile Mistral-aluste konkurents Hispaania ja Hollandi sarnaste alustega. Enamikul juhtudest loodi konkurentsi ära mainides kontekst, mille puhul jäi mulje, et kui prantslased kohe ei reageeri, siis lõikab keegi teine väga tulusast pakkumisest kasu ja Prantsusmaa jääb tühjade kätega. Samas oli üldteada, et Venemaa on huvitatud just Mistralitest: venelased teatasid juba 2009. aasta oktoobri keskel, (teise tõlgenduse kohaselt aga juba 2009. aasta kevadel Prantsuse-Vene kohtumisel Moskvas), et on huvitatud just Mistral-klassi laevadest.

Vahest veelgi olulisemalt ilmestab koduste töökohtade ja majandusküsimuste ning Prantsuse-Vene eripartnerluse temaatika prevaleerimist laiemate, liitlasti puudutavate strateegiliste küsimuste ees tõik, et **NATO ja Venemaa kaitsetööstuse** teemablokk leiab kajastamist vähem kui pooltes artiklites.

Kolmest alateemast vähemalt kahel peatuti 50 sõnaga 26 korral järgnevalt: NATO liikmesriigi esimene ulatuslik sõjatehnika müük Venemaale (16 korral); Mistralite tehnoloogiasirde ning aluste ehitamise kohaga seonduvad küsimused (14 korral) ning Vene kaitsetööstuse mahajäämus ja ning vajadus riigi üldiseks moderniseerimiseks (24 korral).

Tõsi, fakti, et NATO liikmesriik müüb esimest korda olulises koguses sõjatehnikat Venemaale, mainitakse valdavas enamikus artiklites (44 korral), kuid pikemaid teemaarendusi antud teemal – selle tabu murdmise tähendusest ja võimalikest järelmitest – kohtas suhteliselt harva (16 korral). Kusjuures venelaste “kauplemissuskust” ja võimalikke uusi arenguid läbirääkimiste käigus, mis seonduksid tehnoloogiasirde ja aluste varustatuste-relvastuse tasemega, käsitletakse samuti suhteliselt vähe (14 korral).

Samas keskendutakse küllaltki palju Vene kaitsetööstuse mahajäämusele, mis enamasti asetatakse laiemasse Venemaa stagneerumise konteksti (24 korral). Siinkohal on oluline märkida, et enamasti liitub sellele mahajäänud Venemaa kuvandile ka arusaam, et Lääs peaks aitama sellel hädas oleval riigil moderniseeruda.

Kõige silmatorkavam on asjaolu, et artiklites pööratakse vähest tähelepanu tehingupartneri **Venemaa ebademokraatlik ja ettearvamatult iseloom**. Teemabloki ebademokraatlik ja ettearvamatult Venemaa kahele alateemale juhiti tähelepanu (vähemalt 40–50 sõnaga) vaid 21 artiklis. Selles valguses võib väita, et Mistrali-tehingut kajastades loodi tehingupartnerist pigem vähem problemaatiline kuvand – kasutades justkui mõistmisele kutsuvaid märksõnu (nt. mahajäämus), mistõttu kerkis esile ka vähem potentsiaalseid vastuväiteid (eelkõige moraalseid ja strateegilisi) seoses tehingu endaga.

Teemablokkide kontekst – tehingu hinnanguline raamistik

Tegemaks üldistusi Prantsuse lugejate hinnanguliste seisukohtade kujunemise osas, tuleb lisaks teemablokkide esindatusest ülevaate andmisele lähemalt käsitleda ka seda, millises kontekstis täpsemalt nimetatud teemablokkid esinesid.

Enim räägiti Prantsuse-Vene võimalikust laevatehingust seega majandus- ja poliitsete (ning Venemaa kaasamise vajaduse) valguses. Oluline on siinjuures seik, et enamasti nähti Mistrali-tehingus **võimalust Prantsuse-Vene suhete teatavaks parandamiseks**, omalaadseks avanguks Pariisi Vene-suunalises *reserfis*.

Tõsi, analüüsitud artiklitest vaid 24 olid puhtakujulised arvamused ja juhtkirjad, kuid neist 10 võtsid tehingut jõuliselt pooldava seisukoha; 7 arvamust olid pigem pooldavad, kuid mõnisi ka tehingu problemaatilist poolt (ehk käsitlesid enam-vähem arvestatavalt ka Venemaa idanaabrite julgeolekumuredega seonduvat teemablokki) ning vaid 7 artiklit vastandasid ennast selgelt tehingule. Kusjuures kõigis tehingule vastanduvates arvamustes oli jõuliselt esindatud Venemaa kui ettearvamatult/ebademokraatliku riigi teemablokk (tõstatades inimõiguste küsimuse ja Venemaa kalduvuse peremehetseda “lähivälismaal”; peaaegu alati meenutati väga kriitilises võtmes Gruusia sõda).

Teise peamise vastuargumendina rõhutati strateegilise iseloomuga küsimuste (liitlased/NATO) olulisust võrreldes lühiajalisemate kaalutlustega (tehingust saadav rahaline tulu, töökohad, Prantsuse-Vene ärikliima paranemine). Samuti olid kõik tehingule vastanduvad arvamused väga ühemõttelised ning vahepealseid – tehingut “pigem mitte-pooldavaid” – arvamustes ei esinenud.

Kuid ka uudisartiklites domineeris teatav Venemaad mõista püüdev raamistik, mille puhul osutati pigem Vene-suhete positiivsematele aspektidele ning vähem Venemaa ettearvamatult iseloomule (tõsi, seda teesi empiirilisel tõendamine on raske ning Prantsuse trükimeedia uudistekstid on kõikide suuremate päevalehtede lõikes suhteliselt tasakaalustatud). Nimelt viidati mitmetes kirjutistes Saksamaa majanduslikult tulusatele suhetele Venemaaga ning Berliini-Moskva telje kõrvutamisel ajaloolise Pariisi-Moskva teljega tõsteti esile fakte ja

ilminguid, mis tõestavad viimatimainitu praegust madalseisu (seda eelkõige majandusvallas). Keskmiselt käsitleti Mistrali-tehingut kajastavates uudis- ja arvamusartiklites pigem Venemaa maavarade rikkalikkust, Venemaaga seonduvaid äriettevõtmisi ning Vene turu potentsiaali; vähem käsitlemist leidsid omandiõiguse, korrupsiooni ja nõrkade institutsioonidega seonduvad aspektid.

Venemaa naabrite julgeolekumuredel ning muudel tehingu n-ö problemaatilistel aspektidel peatutigi tunduvalt põgusamalt kui tehingu enese ja Venemaa olulisust toonitavatel argumentidel. See jättis lugejate jaoks kõlama pigem neutraalse või isegi positiivse alatoon. Näiteks tsiteeriti erinevates artiklites pigem külma sõja lõppu kuulutavaid Prantsuse poliitiku (Sarkozy, Lellouche, Morin) kui näiteks tehingu osas kriitilisemalt meelestatud jõude (tõsi, Vene mereväeülemal admiral Võssotski avaldust, et „Mistraliga oleks Gruusia dessant tehtud 40 minutiga 26 tunni asemel“, refereeriti üllatavalt palju – kuid selge interpretatsioon või järeldused tsitaadist jäid ajakirjanikel tavaliselt sinna juurde lisamata). Kusjuures üks enim refereeritud ütlusi oligi järgmine Sarkozy mõttekäik: „Me ei saa hommikul omada turvalist suhet Venemaaga Iraani küsimuses ja vastupidist õhtul, kui tegemist on relvastusega.“ (Seda tsitaati kommenteeriti vaid umbes pooltes artiklites, ülejäänud juhtudel jäeti väljaütlemine lugeja interpreteerida.)

Ühelt poolt on arusaadav, et arutelu keskmes ongi Prantsusmaa ja tema huvid ning – utreerituna öeldes – debatt ei käi läbi Gruusia prisma. Teiselt poolt jääb siiski liitlasi ja tehingut puudutava problemaatika ning tehingu oponentide argumentatsiooni avamine lõpuni välja arendamata, kohati isegi poolikuks (nii kriitilisemate teemablokkide väljatoomise arvu kui ka kriitilisematele teemadele pühendatud teksti mahu osas). Sellest tulenevalt jääb domineerima pigem neutraalne-positiivne kajastus.

Kajastus erinevate ajalehtede lõikes

Le Figaro võttis oma juhtkirjas kõige selgemini tehingut pooldava seisukoha, samuti ilmus Le Figaros – Ouest-France'i ja Les Echos' kõrval – enim tehingut pooldavaid arvamusi. Vähesed nendes lehtedes ilmunud tehingut küsimärgi alla seadvad arvamused olid enamasti kirjutatud mõne üksiku väga tuntud suurekalibrilise aramusliidri poolt (à la André Glucksmanni artikkel Le Figaros), keda oleks arvatavasti prestiižne avaldada igal väljaandel.

Le Figaro tehingut tugevalt pooldavate juhtkirjade argumentatsioonis domineerib justkui Sarkozylt eneselt ülevõetud retoorika (mis ilmestab, miks lehte tihti “Élysee palee suuvoodriks” kutsutakse ⁴⁴):

“Prantsusmaa jaoks ei tule kõne allagi lubada Saksamaal üksinda kasu lõigata Venemaa “moderniseerimisest”. Isegi kui Saksa ettevõtted on praegu meist ees, tuleb Prantsusmaal kasutada kõiki võimalusi. (---) Kuigi kõneks olev Mistralite müük tekitab arusaadavat vastuseisu Venemaa naabrite, nagu Balti riikide või Gruusia seas, näitab see ikkagi Pariisi ja Moskva usaldust. Traditsiooniline Prantsuse-Vene liit on taastumas. See on seda lubavam, et põhineb ühistel huvidel praeguses kiiresti muutuvmas maailmas.”⁴⁵

Kokkuvõtvalt seab antud mõttelaad ülimaks kahepoolsed suhted ning mõistagi pole selles kontekstis kohta NATOle ja teistele liitlastele. Väga iseloomulikult mainitakse küll teatud murekohti (siin Vene idanaabrite julgeolekumured), kuid justkui iseenesestmõistetavalt näidatakse prioriteetidena otseselt Prantsusmaale tulusaid majanduslike kaalutlusi. Võib öelda, et seda tehes väldib Le Figaro vastutuse võtmist asjaolu eest, et tugevdatakse Venemaa sõjalist võimekust naaberriikide ees.⁴⁶

Ouest-France'i aramuslugudes ja uudisekajastuses tuleb kõige selgemalt välja, kuidas Mistrali-tehingut vaadeldakse eelkõige kui majanduslikku, mitte sõjalist/strateegilist tehingut.⁴⁷ Nimelt jääb selle lehe Mistrali-tehingu kajastusi lugedes mulje, nagu oleks eelkõige tegemist töökohtade loomise projektiga päästmaks Prantsuse laevaehitajaid tööpuudusest ja pankrotist. Laiemad strateegilised küsimused jäävad selles regionaalses lehes tavaliselt arvestataval tasemel analüüsimata. Kuigi uudislugudes küll mainitakse, et esimest korda müüks NATO riik sellist tehnikat Venemaale, siis tehingu sügavam tähendus – Vene militaar-strateegiline projekt, mille abil moderniseerida omaenese laevatööstust ning suurendada oluliselt oma ründevõimsust (võrreldes naabritega, kellest paljud on Prantsuse liitlased) – jääb enamasti põhjalikumalt avamata. Võrreldes teiste lehtedega räägiti ka rohkem konkurentsist Hispaania ja Hollandi alustega, jättes kohati mulje, et kui prantslased ei suuda avanenud võimalusi otsustavalt ära kasutada, lõikavad tehingust tulu teised (kuigi tegelikult oli juba alates 2009. aasta oktoobrist või isegi kevadest teada – sõnastatuna nii ka Vene esindajate poolt –, et ollakse huvitatud just Mistral-klassi alustest).

⁴⁴ “Mistralite saaga”, Vladimir Socor (Washingtoni The Jamestown Foundationi vanemteadur), EPL, 28.07.2010

⁴⁵ Le Figaro, 06.03.2010

⁴⁶ “Mistralite saaga”, Vladimir Socor (Washingtoni The Jamestown Foundationi vanemteadur), EPL, 28.07.2010

⁴⁷ Otsingumootor Factiva ei eristanud L'Ouest-France'i juhtkirju, mistõttu ei saa siinkirjutaja lehe ametlikule seisukohale viidata

Les Echos's vaadeldakse tihti Mistrali-tehingut laiemas Prantsuse-Vene majandussuhete kontekstis.⁴⁸ Leht soosib kahe riigi vahelist majandussuhete paranemist ja lehe uudislugudes ja analüüsidest avatakse Mistrali-tehingut pigem n-ö arvude keeles kui strateegilisest vaatepunktist.

Teisisõnu rõhutati peamistena kahte aspekti: esiteks tehingust vahetult saadavat tulu ning olulisust Prantsuse kaitsetööstuse elavdamisele ja relvaekspordile ja teiseks tehingu laiemat positiivset mõju Vene-Prantsuse majandussuhete arendamisele ja Prantsuse ettevõtjate võimalustele Venemaaga äri teha.

Tõsi, ka tehinguga seotud murekohad eesotsas idanaabrite julgeoluküsimusega leiavad äramärkimist, aga proportsionaalselt pühendatakse neile kordades vähem ruumi kui eelnevalt nimetatutele (osaliselt on see arusaadav, arvestades, et tegu ongi majanduslehega). Seetõttu jääb lehte lugedes kumama idee Prantsuse-Vene majandussuhete vajalikkusest – ning Mistrali tehingust kui ühes sammust, mis võiks sellele kaasa aidata.

Libérationis ilmus Mistrali teemal üllatavalt vähe artikleid ja ka see, mis avaldati, jäi reeglina suhteliselt pinnapealseks. Ilmunud uudislood olid tavaliselt lühikesed, harvadel juhtudel kumas läbi lausa teatav ebaprofessionaalne (ebatäpne) infoedastus.

Seda ilmestab üks lehes Mistrali teemal ilmunud lühiuudis: "Moskva kinnitas eile oma kavatsust osta üks Mistral-klassi alus. Pretsedenditu tehing, mida on kritiseerinud nii USA kui ka Venemaa naaberriigid."⁴⁹

Ühelt poolt peetakse kahelauselises uudisnupus vajalikuks rõhutada tehinguga seonduvat problemaatikat – tegu on "pretsedenditu tehinguga", millele on tugev vastuseis –, teiselt poolt ongi vastuseis ise esitatud võimendatult, jättes mulje, justkui oleks USA väljendanud ametlikult oma kriitilist meelestatust (mõeldud on arvatavasti mõningate USA senaatorite kirja Prantsuse suursaadikule USAs, milles avaldati seoses tehinguga muret). Vähesed arvamuskirjed, mis lehes antud teemal avaldati, olid aga reeglina Mistrali tehingut taunivad – kuid tundus, et pigem nähti selles opositsioonis võimalust vastandada ennast Sarkozyle ning mitte sedavõrd kritiseerida relvatehingut ennast kui potentsiaalset ohtu Ida-Euroopa julgeolekule ja Prantsusmaa suhetele NATO-liitlastega. Mahuliselt pühendati just Libérationis kõige rohkem ruumi Sarkozy ja UMP poliitikute rolli rõhutamisele ja hukkamõistmisele.

Le Monde'is oli tehingu kriitikute hääl vaieldamatult esindatud kõige jõulisemalt.⁵⁰ Olles rahvusvaheliselt mainekaim leht, on tegelikult suur tähtsus asjaolul, et just Le Monde'is domineerisid tehingu ja tänase Venemaa osas kriitilised artiklid. Sealjuures oli tehingut hukkamõistvate artiklite kriitika ühemõtteline. Le Monde esindas ka kõige laiahaardelisemat analüüsi, kus enamikus uudis- ja arvamuskirjed lahati kõigi viie teemablokki alla kuuluvaid teemasid ning kõikidest lehtedest enim asetati tehing laiemasse geograafilisse konteksti. Tegelikult selle viimase mõõtme jõuline väljatoomine lubaski tähelepanu juhtida tehinguga kaasnevatele negatiivsetele järelmeile ja neid kajastuses/argumentatsioonis kesksetena esitleda. Le Monde'is avaldati paljude prominentsete tehingu osas kriitiliselt meelestatud arvamuskirjed ja ka Vene inimõiguslaste arvamusi, mis aitasid tasakaalustada Mistrali-tehingut

⁴⁸ Otsingumootor Factiva ei eristanud Les Echos'e juhtkirju, mistõttu ei saa siinkirjutaja lehe ametlikule seisukohale viidata

⁴⁹ "En bref", Libération, 22.04.2010

⁵⁰ Otsingumootor Factiva ei eristanud Le Monde'i juhtkirju, mistõttu ei saa siinkirjutaja Le Monde'i ametlikule seisukohale viidata

ja Venemaa osas valitsevat laiemat positiivset (teatud vaatenurgast isegi naiivpositiivset) õhkkonda. Ka ajalehe välispoliitika analüütikud Natalie Nougayrède ja Piotr Smolar väljendasid ühelt poolt jõuliselt oma vastuseisu laevamüügile, teisalt kajas Venemaa-suunaline realism vastu ka tavalistes uudistekstides, kus toodi proportsionaalselt võrdselt esile ka tehingu probleemsemaid külgi. Laiemalt jääbki Le Monde'i kajastusest kumama idee, et Mistralite müük oleks pigem Venemaa "julgestamine" halvemaks käitumiseks (nagu kirjutas Le Monde'is André Glucksmann ühes laialdaselt tsiteeritud ja kõneainet pakkunud artiklis⁵¹).

⁵¹ "Ventes d'armes : la France envoie un signal désastreux à Vladimir Poutine », André Glucksmann, Le Monde, 27.11.2010